

КАФЕДРА ІСТОРІЇ СВІТОВОЇ МУЗИКИ

Традиційні музичні культури етносів України

Освітній ступінь	«Бакалавр»	<table><tr><td>Курс</td><td>4</td></tr><tr><td>Семестр</td><td>8</td></tr></table>	Курс	4	Семестр	8						
Курс	4											
Семестр	8											
Спеціальність	025 «Музичне мистецтво» 026 «Сценічне мистецтво» 034 «Культурологія»											
Освітньо-професійна програма	«Музичне мистецтво» «Музична режисура» «Музична культурологія»											
Статус	Вибіркова	<table><tr><td>ECTS</td><td>3</td></tr><tr><td>Годин</td><td>90</td></tr><tr><td>Лекційні</td><td>20</td></tr><tr><td>Семінарські</td><td>20</td></tr><tr><td>Самостійна робота</td><td>50</td></tr></table>	ECTS	3	Годин	90	Лекційні	20	Семінарські	20	Самостійна робота	50
ECTS	3											
Годин	90											
Лекційні	20											
Семінарські	20											
Самостійна робота	50											
Форма контролю	Залік											

Інформація про викладача

ПІБ	Пономаренко Олена Юріївна доцентка, кандидатка мистецтвознавства, доцентка кафедри історії світової музики Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського
Профіль викладача	https://scholar.google.com.ua/citations?hl=ru&user=xOMdvvgAAAAJ
e-mail	ponomarenkoolena1970@gmail.com

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Традиційні музичні культури етносів України» є складовою частиною єдиного курсу музично-теоретичних дисциплін і розрахована на студентів бакалаврів. Вона викладається на виконавських факультетах на IV курсі у 2-му семестрі, а також є важливою складовою професійної підготовки студентів зазначених спеціалізацій. Необхідність курсу

в навчальному процесі аргументовано соціально-культурними змінами в українській державі в період її незалежності, потребою міжнародного визнання української культури у всіх її проявах, залучаючи вагомі досягнення різних етносів і націй, що проживають на території незалежної України. В межах курсу стає важливим вивчення культур, що були пов'язані з Україною етнічними та історико-культурними зв'язками, а саме – народів Балтії, Кавказу, країн Сходу. Методологічний орієнтир в побудові курсу пов'язано з висвітленням діалектичних взаємодій категорій діаспора-метрополія. Через те музичні культури різних етнічних груп населення України (слов'янська, юдейська, романська, угро-фінська, кавказька, тюркська тощо) розглядаються в перехрещенні з українською традицією, так само і в особистих специфічних проявах.

Мета курсу: сприяти розвитку і збагаченню знань студентів щодо багатонаціональної музичної культури України в її численних різнонаціональних проявах.

Основні завдання курсу «Традиційні музичні культури етносів України» визначені необхідністю сформувати у студентів **наступні компетентності**.

Загальні:

- здатність до абстрактного та історичного мислення, аналізу та синтезу;
- змогу до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- здатність вчитися і бути сучасно навченим;
- навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

Спеціальні:

- розуміння національної своєрідності культур, що проживають на території України;
- розуміння проблеми національного стилю в сучасній українській культурі;
- виявлення шляхів взаємодії інтернаціональних зрізів культури з українською національною традицією;
- розуміння діалектики категорій діаспора-метрополія та особливості їхнього прояву в Україні;
- вміння розглядати етнонаціональні традиції в сучасних стильових напрямках;
- вміння аналізувати музичні жанри в різних національних контекстах;
- вміння розглядати фактори життєтворчості композитора (умови життя та діяльності, психоемоційний статус тощо) з точки зору їх можливого впливу на жанрово-інтонаційні показники твору;
- вміння самостійно працювати з науковою музикознавчою літературою як засобом формування власного професійного ставлення до музичних явищ національної культури.

У результаті вивчення курсу «Традиційні музичні культури етносів України» студенти мають **знати**:

- теоретичний матеріал щодо змісту поняття «етнос», «концепція етносу», «традиційна культура», «традиційні музичні культури етносів України»;
- константність та динамічність етносів в історико-культурному контексті;
- структури традиційних комплексів, їх функцій, специфічні риси традиційної культури основних етносів України, їхні загальні характеристики, локалізація в регіонах України;
- головні етнічні представництва народів України, їхні загальні характеристики, локалізація в регіонах України;
- музичні культури різних етнічних груп населення (слов'янська, юдейська, романська, угро-фінська, кавказька тощо), та розглядати їх у перехрещенні як з українською традицією, так і в особистих специфічних проявах;
- ментальні особливості музичного мислення представників композиторської школи;
- специфіку якостей національного стилю та його прояву на всіх рівнях художнього мислення з урахуванням факторів світобачення, релігійних особливостей,

психології сприйняття, специфіки національного складу, мови, інтонації, взаємодій фольклорних традицій та композиторської творчості;

- музичний матеріал вивчених творів.

На основі засвоєння теоретичних положень курсу студенти мають

вміти:

- аналізувати головні етапи розвитку, закономірності функціонування традиційних культур; порівняти їх; знаходити спільне та відмінне;
- використовувати набуті знання задля розвитку етнокультурних зв'язків;
- виконувати індивідуальні науково-дослідні завдання з відповідної проблематики;
- аналізувати музичний твір та виконавські інтерпретації у широкому історико-стильовому контексті, у зв'язку зі специфікою стилю композитора і жанрово-стильовими показниками епохи, а також національною самоідентифікацією;
- використовувати знання з аналізу музичних творів, усвідомлювати складові текстового комплексу твору на основі його цілісного аналізу та приналежності до певного або певних художньо-стильових напрямків;
- аналізувати та орієнтуватися у композиційній специфіці творів, що вивчаються;
- дати історичну довідку стосовно певної художньої події чи мистецького явища;
- охарактеризувати життєтворчість композитора: розкрити унікальність його художнього світу, образно-тематичну і жанрово-стилістичну специфіку його творів, типовий комплекс засобів музичної виразності;
- визначити на слух або за нотним текстом автора твору, його назву, частину, розділ, тему тощо;
- застосовувати набуті знання та вміння у власній виконавській діяльності.

ПЕРЕЛІК ТЕМ

МОДУЛЬ I

Змістовий модуль 1. Етнопроцеси в Україні та особливості їхніх проявів у музичній культурі.

Тема 1. Українська музична культура в контексті її багатонаціонального складу та зв'язків з іншими культурними традиціями.

Тема 2. Культури слов'янського етносу.

Контроль модульний I: за змістовим модулем 1.

Змістовий модуль 2. Єврейська музична культура в контексті східноєвропейського культурного простору.

Тема 3. Музична культура єврейської діаспори в українському просторі.

Тема 4. Інтонаційний простір штетла.

Контроль модульний I: за змістовим модулем 2.

МОДУЛЬ II

Змістовий модуль 3. Музичні культури народів Кавказу.

Тема 5. Грузинська музична культура. Церковна співоча традиція, фольклорне багатоголосся, композиторська практика.

Тема 6. Музична культура Вірменії. Музичний стрій літургії – Патараг. Композиторська творчість – класика та сучасність. Комітас та вірменська художня культура.

Тема 7. Музична культура Азербайджану. Фольклорно-професійна виконавська практика – мугам та його інтонаційні й композиційні особливості. Доля мугаму у музичному просторі XX століття.

Контроль модульний II: за змістовим модулем 3.

Змістовий модуль 4. Музичні культури Сходу та країн Балтії.

Тема 8. Інтонаційний простір культур Сходу. Східний світ в зіставленні з європейським світосприйняттям.

Тема 9. Музична культура країн Балтії: фольклорні витоки та композиторська практика.

Контроль модульний ІІ: за змістовим модулем 4.

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

1. Концепція етносу: сутність, дискусійні питання, застосування у вивченні етнокультурних явищ в музичному соціумі.
2. Молдавські мотиви у творчості українських композиторів (В. Косенко, М. Денисенко, О. Козаренко).
3. Єврейська тематика і фольклорні мотиви в професійній композиторській творчості: Є. Станковича. Кадиш-реквієм «Бабин Яр» для читців, солістів, мішаного хору та великого симфонічного оркестру (слова Д. Павличка).
4. Симфонізм Г. Канчелі в аспекті композиторських пошуків ХХ століття. Національні особливості стилю.
5. Комітас і вірменська культура. Комітас – М. Леонтович: життєві та творчі паралелі (доля, творчі пошуки, стиль).
6. Симфонічна творчість А. Тертеряна. Національні вірменські традиції.
7. Індійська рага: сутність та інтонаційне формування
8. Синтетизм мислення та його прояви у творчості М. Чюрльоніса.
9. Творчість Петеріса Вакса: шляхи оновлення жанрової традиції.

Лекційні та семінарські заняття.

НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ

Лекційні та семінарські заняття проводяться у змішаній формі (аудиторні та на платформі Zoom). Усі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали надсилаються персонально електронною поштою, Viber, Messenger.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Проведення тематичних та модульних форм контролю.
Підсумковий контроль — диференційований залік.

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Участь у семінарських заняттях (вивчення теоретичного матеріалу теми; підготовка презентацій, добір дидактичного матеріалу, обговорення проблемних питань, тощо	20
2.	Самостійна робота студента (відпрацювання певних практичних завдань вивчення окремих тем або питань, що винесені на самостійне опрацювання, тощо	10

3.	Відвідування лекційних та семінарських занять	10
4.	Написання модульної роботи	30
5.	Підсумковий контроль (залік, іспит)	30
	Всього	100

КРИТЕРІЇ ТА НОРМИ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Оцінка 90–100 А («Відмінно») – Студент досконало опанував навчальний матеріал даного курсу; повно і глибоко розкриває зміст теоретичного матеріалу відповідно до поставленого завдання; усвідомлює зміст понять і вільно володіє спеціальною термінологією; грамотно ілюструє твердження відповідними прикладами, власними спостереженнями; уміє обґрунтовано, комплексно вирішувати поставлені завдання, аналізувати науковий апарат книги; демонструє високий рівень знань; послідовно, повно і логічно викладає теоретичний матеріал; для виконання практичного завдання правильно застосовує теоретичні знання.

Оцінка 82–89 В («Добре») – Студент вільно орієнтується в матеріалі. Але, не виходить за рамки конспекту; досить повно розкриває зміст теоретичного матеріалу відповідно до поставленого завдання; розуміє зміст курсу, володіє спеціальною термінологією, проте не завжди точно її використовує; ілюструє твердження відповідними прикладами, власними спостереженнями; загалом правильно виконує поставлені завдання, але допускає дві-три неточності; демонструє добрий рівень знань теоретичного матеріалу; не припускається грубих помилок у викладенні теоретичних положень; допускає дві-три неточності у визначенні бібліографічних понять, обґрунтуванні висновків, узагальнень.

Оцінка 74–81 С («Добре») – Студент оперує поняттєвим апаратом, але припускаються окремі не принципові помилки у визначенні понять та характеристики деяких історичних фактів.

Оцінка 64–73 D («Задовільно») – Студент опанував навчальний матеріал частково; не завжди точно розкриває зміст теоретичного матеріалу; розуміє значення спеціальних термінів, але допускає помилки у їх вживанні; не завжди повно і правильно відповідає на поставлені питання; не завжди теоретичні положення ілюструє прикладами, а у процесі вирішення практичних завдань не повною мірою використовує теоретичні знання; вирішує поставлені завдання фрагментарно; демонструє задовільний рівень знань; допускає суттєві помилки у вирішенні поставлених завдань; виклад матеріалу не відповідає вимогам повноти, системності, логічності; письмова робота виконана не у повному обсязі.

Оцінка 60–63 Е («Задовільно») – Студент відповідає дуже невпевнено, плутається у поняттях, припускаючи значні помилки. не завжди теоретичні положення ілюструє прикладами, а у процесі вирішення практичних завдань не повною мірою використовує теоретичні знання; вирішує поставлені завдання фрагментарно; демонструє задовільний рівень знань; допускає суттєві помилки у вирішенні поставлених завдань; виклад матеріалу не відповідає вимогам повноти, системності, логічності.

Оцінка 35–59 FХ («Незадовільно») – Студент не засвоїв навчальний матеріал і не орієнтується не розкриває зміст теоретичного матеріалу, допускає грубі помилки у його тлумаченні; не володіє спеціальною термінологією; не може впоратися з поставленим практичним завданням; не використовує теоретичні знання для вирішення практичних проблем; неспроможний пояснити, обґрунтувати власну думку, допускає грубі помилки у викладенні матеріалу; демонструє незадовільний рівень знань;

Оцінка 1–34 F («Незадовільно») – Студент володіє матеріалом на рівні елементарного

розпізнання та відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів; повністю не знає матеріал, не працював в аудиторії з викладачем або самостійно.

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості студентів з особливими освітніми потребами.

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ (ЗА ПОТРЕБИ)

За потреби навчальна дисципліна може викладатися англійською мовою. За бажанням студентів допускається вивчення матеріалу за допомогою англomовних онлайн-курсів за тематикою, яка відповідає тематиці конкретних занять.

ПОЗААУДИТОРНІ ЗАНЯТТЯ

Передбачається у межах вивчення навчальної дисципліни участь студентів у міжнародних та вітчизняних конференціях, конкурсах творчих робіт, круглих столах тощо.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

- Балушок В. Етногенез українців. Київ, 2004. 230 с.
- Берегова О. Музика XX–XXI століть: Східна Європа та українське зарубіжжя. Київ, 2012. С. 9–43.
- Ван Сі. Поезія Китаю в українській камерно-вокальній музиці постмодерної доби (на прикладі «Пісень весни» М. Шуха»). Наукові збірки ЛНМІ ім. М. В. Лисенка «Музикознавчі студії». 2012. Вип. 26. С. 137–146.
- Ван Сі. Рівні прояву інтертекстуального семіозису у вокальному циклі «Три вірші старовинних китайських поетів VIII століття» Б. Лятошинського. Наукові збірки ЛНМІ ім. М. В. Лисенка «Музикознавчі студії». 2013. Вип. 27. С. 70–81.
- Варданян О. Жанрово-стильова природа концертності у творчості Арама Хачатуряна: дис. ... кандидата мистецтвознавства: спец. 17.00.03 Музичне мистецтво / Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, 2021. 181 с.
- Вербицька-Шокот І. В. Жанр реквієму в хоровій творчості українських композиторів порубіжжя тисячоліть дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03. Харків, 2007. 250 с.
- Вербицька І. Принцип типології жанру реквієму // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти : зб. ст. / Харьк. держ. ун-т імені І. П. Котляревського. Харків, 2006. Вип. 17. С. 223–232.
- Вердіян М. Одночастинні симфонії Авета Тертеряна: композиційно драматургічні аспекти (на прикладі П'ятої та Шостої симфоній). Київське музикознавство : зб. ст. Київ : Видання Київського інституту музики імені Р. М. Глієра, 2018. Вип. 58. С. 66–78.
- Вердіян М. П'ята симфонія Авета Тертеряна як втілення східного відчуття звуку // Київське музикознавство: зб. ст. Київ: Видання Київського інституту музики імені Р. М. Глієра, 2017. Вип. 56. С. 59–69.
- Вердіян М. Сьома симфонія Авета Тертеряна як втілення ідеї Апокаліпсису // Культура і сучасність. 2019. №1. Київ: Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2019. С. 222–228.
- Вердіян М. Шоста симфонія Авета Тертеряна як метафора вселенського реквієму // Музикознавчий універсум: зб. ст. Львів: Наукові збірки Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка, 2018. Вип. 42–43. С. 124–136.
- Грица С. Трансмісія фольклорної традиції: Етномузикологічні розвідки. Київ–Тернопіль: Астон, 2002. 253 с.

- Гуркова О. М. Творчість І. Карабиця в контексті жанровостильових тенденцій в українській музиці останньої третини ХХ століття: дис. ... канд. мистецтвознавства: 17. 00.03/ НМАУ ім. П.І. Чайковського. Київ, 2016. 324 с.
- Дійнецька Н. До питання про особливості жанру камерної симфонії в сучасній українській музиці на прикладі Третьої камерної симфонії Є. Станковича // Київське музикознавство: зб. ст. Київ, 2000. Вип. 3. С. 63–65.
- Дугіна Т. Особливості музичної мови Євгена Станковича: «Sinfonia Larga» як прояв стильових констант творчості майстра // Київське музикознавство: зб. ст. Київ : Видання Київського інституту музики імені Р. М. Глієра, 2016. Вип. 55. С. 82–94.
- Дума Л. Деякі особливості драматургії симфоній Г. Канчелі // Українське музикознавство. 1987. Вип. 22. С. 73–76.
- Дума Л. До питання жанру симфонії... (Інтерв'ю з композитором Євгеном Федоровичем Станковичем) // Музикознавчі студії : зб. ст. (Молоде музикознавство). Львів : СПОЛОМ, 2005. Вип. 10. С. 36–42.
- Енциклопедія українознавства (переведання в Україні). Загальна частина: У 2 т.(3 кн.). Київ, 1994-1995.
- Етнічна та етнокультурна історія України: У 3 т. Київ, 2005. Т. І. 512 с.
- Етноси України (1917–1941). Київ : Книжкова палата України, 1997. Вип.1. 134 с.
- Залізняк Л.Л. Первісна історія України: Навч. посібник. Київ, 1990. 264 с.
- Зінкевич О. С. Українська симфонія 1970–1980-х років: генетико-типологічний аспект. Монографія. Київ. НМАУ ім. П. І. Чайковського; Ніжин : Лисенко М. М., 2023. 224 с.
- Корній Л. Історія української музики. Частина третя. ХІХ століття / Л. Корній. Київ – Нью-Йорк : Видавництво М.П. Коць, 2001. 480 с.
- Кримський С.Б. Під сигнатурою Софії. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 367 с.
- Кушнірук О. Стильові особливості вокальних циклів О. Яковчука. Часопис Національної музичної академії ім. П. І. Чайковського. 2020. № 2–3 (47–48). С. 67–79.
- Лебедь М. Композиторська інтерпретація Четвертої симфонії Авета Тертеряна // Музичне і театральне мистецтво України у дослідженнях молодих мистецтвознавців: матеріали Всеукраїнської науково-творчої конференції студентів та аспірантів / Харківський державний університет мистецтв імені І. П. Котляревського. Харків : ХДУМ, 2006. С. 64–66.
- Лозко Г. Етнологія України: Філософсько-теоретичний та етнорелігіознавчий аспект. Київ : АртЕк, 2001. 304 с.
- Лозко Г. Українське народознавство. Київ : АртЕк, 2006. 472 с.
- Лу Тунцзе Ментальні детермінанти сучасної української камерно-вокальної музики на вірші японських та китайських поетів // Музичне мистецтво і культура. Харківська державна академія культури. Харків, 2021. Вип.32.книга 1.
- Мелконян Г. Ритм в симфоніях Авета Тертеряна // Трибуна молодого музиковеда : зб. статей. Ереван : Эдит Принт, 2009. С. 81–89.
- Нариси з історії та культури євреїв України / Упор. та ред. Л. Фінберг. Київ: Дух і Літера, 2005. 440 с.
- Нельга О. Теорія етносу. Довідник, 1997. 216 с.
- Опанасюк О. Іntenціональність у просторі культури: мистецтвознавчий, культурологічний та філософський аспекти. Київ: Аура Букс, 2018. 468 с.
- Павлішин С. Музика ХХ століття: Навчальний посібник. Львів: БаК, 2005.
- Півторак Г. Деякі методологічні проблеми дослідження етно- і глотогенезу східних слов'ян на сучасному етапі // Мовознавство. 2010. № 2–3. С. 8–29.
- Попович М. Нариси історії культури України. Київ : АрТек, 2001. 728 с.
- Редя В.Я. Тема «Схід-Захід» у сучасній українській музиці: пошук нових стильових синтезів. Українська культура в контексті сучасних наукових досліджень та

- практичних реалій: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 21–22 грудня 2006 р.). Київ, 2007. Ч. 2. С. 320–324.
- Рижова О.О. Китайська тема в німецькому й українському символізмі (на прикладі порівняння інструментальної фактури в «Пісні про землю» Г. Малера й циклу на вірші китайських поетів Б. Лятошинського). Вісник НАККМ. 2019. № 2. С. 420–425.
- Самойленко А. Сучасна музична мова або мова сучасної музики: дві теоретичні парадигми одного художнього явища. LAUDATIO. Ювілейна збірка наукових статей на пошану професора Юрія Ясиновського / Упор. У. Граб, О. Козаренко, Н. Сиротнська. Львів : Видавець Тарас Тетюк, 2014. С. 155–163.
- Стадницька Л. Простір та час симфоній А. Тертеряна // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського: зб. ст. Київ, 2003. Вип. 25. С. 143–148.
- Титова М. П. «Madrigāls» Петерікса Вакса: шляхи оновлення жанрової традиції // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Київ, 2022. Вип. 135. С. 112–125.
- Титова М. Мій Вакс // Музика: український інтернет-журнал. URL: <http://mus.art.co.ua/miy-vasks/>
- Тиводар М. Етнологія. Львів, 2004. 624 с.
- Узікова О. Творчість М. К. Чюрльоніса як мистецько-філософський феномен: дис. ... канд. мист: спец. 26.00.01/КНУКІМ. Київ. 2018.
- Фінберг Л. Українсько-єврейські взаємини: Історична міфологія, яка перемагає інтелектуалів. Київ : Дух і Літера, 1998. 138 с.
- Чекан Ю. Євген Станкович: три штрихи до портрета // Часопис Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського: до 100-річчя Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2013. №4(21). С. 153–161.
- Швець Г. «Mein weg» Арво Пярта в контексті постмодернізму. Вісник Львівського національного університету ім. І. Франка. Серія: Мистецтвознавство. №11. 2012. С. 31–44.

Додаткова література:

- Азарова Д. Діалог традицій Сходу і Заходу в музиці постмодернізму. Студії мистецтвознавчі. Київ: Інститут мистецтвознавства імені М. Т. Рильського НАН України, 2018. № 3. С. 7–31.
- Бокань В., Польовий Л. Історія культури України. Київ, 2002. 254 с.
- Фігурний Ю. Основні версії походження українського етносу: фаховий українознавчий аналіз // Українознавство, 2010. № 3 (36). С. 178–185.